

Tanító Péter:

Eschatológiai-végidők jelei

Fontos az ember számára, hogy a mai világ sokféleségében el tudjon gondolkodni saját élete felett és azon, hogy Isten mit készített számunkra a titkokat jövöben. Isten nagy titkai közül valamit mégis elmond és kijelent az embernek Fia által. Szabad és kell ezekre a kijelentett titkokra odafigyelni! De nem szabad túllépni ezeken a titkokon, mert akkor már emberi spekulációkba ütközünk.

A harmadik évezred küszöbén sokan foglalkoznak a világ végével. Voltak, vannak és lesznek hamis tanítók, akik ámulatba ejtik az embereket, sőt félelemben tartják őket. Pedig Jézus Krisztusnak nem az volt a szándéka a végidők jeleit példázatokban magyarázva, hogy félelmet és nyugtalanságot idézzon ezekkel elő, hanem az, hogy az ember ne legyen tudatlanságban. Türelemmel, igyekezettel és ne tétlenséggel várja az utolsó napot.

Pál inti a tesszalónikiaiakat: *„Ne vesítsétek el egyhamar józanságotokat és ne rémítsen meg benneteket sem valamely lélektől származó kijelentés sem a mi nevünkben elhangzó megnyilatkozás, sem valamiféle nekünk tulajdonított levél, mint ha az Úr napja már közvetlenül itt volna”* (2Tessz 2,2).

A világ végének apokaliptikus leírásai éppen úgy magyarázatra szorulnak, mint a világ teremtésének időpontjára vonatkozó adatok a Biblia első lapjain.

Az eschatológia kifejezés görög szóból ered: „eschatos”, azt jelenti utolsó, vagyis az utolsó dolgokról való tanítás. A bibliai iratok úgy értelmezik a történelmet, mint egy lineáris mozgást, amely a cél felé halad. Isten irányít minden történést, hogy beteljesedjen mindaz, amit a teremtés által elrendelt. Ezért a bibliai eschatológia nem korlátozódik az egyén sorsára, hanem illeti az egész világ történéseit, mert ehhez irányul minden megváltási tett a történelemben.

Többféle szempontból lehet kutatni a végső idők jeleit és a számunkra nyilvánvalóvá lett titkokat. Az újszövetségi könyvek és iratok szerzői nagyon sokféle képen ábrázolják és adják elénk a végidők leírásait. Meg kell különböztetnünk a szinoptikus hagyományokban leírt jeleket és példázatokot a Pál leveleiben előforduló jelektől. Egy külön fejezetet igényel a Jelenések könyve, mivel az tartalmazza a legtöbb szimbólumot és képet az utolsó nap eseményeiről. Végül pedig magyarázatra szorul a végső idők jeleinek hatása a mai ember számára.

Nagyon fontos ezekkel a dolgokkal foglalkozni és kutatni ezeket az eseményeket és titkokat, hogy minél többet megtudjunk és minél jobban megtapasztaljuk Isten szeretetét és könyörületét. Az Úr nem hagyta tudatlanságban az Ő egyházát a végső dolgokkal kapcsolatban! Felvetődnek olyan kérdések is, melyekre a felelet még a titkok közé tartozik, de amit nekünk ezzel kapcsolatban tudni kell, azt kijelentette számunkra Isten az Ő igéjében.

I. Az újszövetségi eschatológia főbb területei

Az újszövetségi irodalom szerinti osztás

A végső időkről szóló híradást megtaláljuk az Ó- és Újszövetségben egyaránt. Míg az Ószövetségben a próféták által nyilvánította ki Isten az akaratát és szándékát, vagy Ő maga is szólt az emberhez, addig az Újszövetségben Isten, Jézus által jelentette ki elgondolását és örök tervét ezzel a világgal kapcsolatban. Nagyon sokféle híradást kapunk Jézus tanításaiból, példázataiból, hogy miknek kell megtörténniük, amíg eljön a vég.

A szinoptikus hagyományokban, főleg Máténál, nagyon sok példázatot találunk, amelyekkel Jézus az Őt követőket tanította a végső időkről. A példázatokban Jézus rámutat Isten országának a képeire és arra, mik a feltételek, hogy Isten országába bemenetelt kapjunk. Rámutat arra, hogy az utolsó napon Jézus különválasztja az embereket, mint ahogy a búzát elválasztják a konkolytól. A búza a mennyek országának fiait jelenti, a konkoly pedig az ördög fiait. Jézus figyelmeztet, hogy a végső nap előtt lesznek látható jelek az égen és a földön. Ezek a jelek figyelmeztetik az embereket arra, hogy közel van a vég, közel van az utolsó óra.

Pál maga is foglalkozik az eschatológiával, de az ő tanítását az akkori idők felfogása szerint, és a zsidó apokaliptikus tradíciók szerint kell értelmezni. Pál apostol két eschatológikus időbeli korszakra mutat: a jelenre és a jövőre. Az egyik oldalon úgy értelmezi az eschatológiai üdvöt, mint jelenvalóságot, a másik oldalon úgy beszél róla, mint egy nagy várakozásról, amely a jövőben lesz teljessé. Pál leveleiben, amelyeket az egyes gyülekezeteknek szánta, óvja a keresztyéneket a hamis tanítóktól, akik jönnek majd, hogy tanítsanak, és csodákat tegyenek az emberek előtt.

Eschatológiai témával találkozunk a katolikus levelekben is. Ezek a levelek is foglalkoznak az Úr napjával, vagyis Krisztus visszajövetelével. Hirdetik a végső ítéletet, főképpen az Antikrisztus megjelenésével foglalkoznak.

A Jelenések könyve, mint az Újszövetség egyetlen prófétai könyve, foglalkozik leginkább a végső időekkel. Ez az irat nyújt a legtöbb ismeretet az utolsó időkről. Ezeket az ismereteket János írja le, aki Patmosz szigetén volt száműzésben, mintegy látomásként írja le az utolsó napot, vagyis Krisztus eljövetelét. János leírja nemcsak az utolsó nap bekövetkeztét, hanem Jézus uralmát, a halottak feltámadását, az ítéletet, sőt leírja azt is, hogy az Úr új eget és új földet ad.

Bármennyire is kutatjuk a végidők jeleit, amelyek bár sok mindent nyújtanak az ember számára, de azt az időt, amikor mindez bekövetkezik, senki sem tudja. Sem az angyalok, sem a Fiú, csak maga az Isten.

Teológiai tartalom szerinti felosztás

Az Újszövetség úgy beszél Krisztus eljövételéről, mint valóságról, amelynek mindenképpen be kell következnie. Ezt az időt várakozás előzi meg. Mindenek előtt vannak olyan események, amelyek még nem következtek be. Az utolsó nap nemcsak az ítéletvárással, hanem az Emberfia megjelenésével van összekapcsolva. Jézus, Isten megjelenésének időbeli közelségét hirdette. Jézus nagyon sok példázatot mond el az utolsó nap közelségéről. Ez a közelségről való híradás arra figyelmeztet, hogy éber várakozásban éljenek a hívő emberek. „Jézus kétségtelenül intenzív futurikus eschatológiát fejleszt ki: Isten királysága és Isten ítélete kiszámíthatatlanul közel jött, és ez mégis egy olyan napnak lesz az időbeli jövője, amely még nem ma van”.¹ Jézusnál az eljövendő nap tartalma elsősorban nem az ítélet, hanem Isten királyságának az üdve. Az ember már ebben a világban hordozza magán Isten királyságának az igáját.

Üdvtörténet szerinti felosztás

Az Újszövetség nagyon sok eseményt és folyamatot sorol fel, amelyeknek meg kell történniük Krisztus visszajövetele előtt. De ezekről úgy beszél, mint valóságról, amelyeknek mindenképp be kell következniük. Ezt az időt várakozás előzi meg. Mindenekelőtt még vannak olyan események, amelyek még nem következtek be. Ezt az időpontot azonban senki sem fogja előre megtudni. A keresztyén embernek minden nap várakozásban kellene élnie. A Biblia bármilyen spekulációt kizár! Az exegéták azon a véleményen vannak, hogy az Újszövetség nyújt bizonyos jeleket, amelyek figyelmeztetnek majd, hogy közel van a vég. A tanítványok is tudakolták, hogy mi lesz a jele a világ végének. Jézus tanítása során nagyon sok példázatban rámutat, mik azok, amiknek be kell következniük, mielőtt eljön a vég. Jézus beszél háborúkról, háborús hírekről, ahogy nemzet nemzet ellen tör. Természeti katasztrófákról, földrengésekről, de egyben figyelmezteti is tanítványait, hogy meg ne rémüljenek, mert ez még nem a vég, hanem ezeknek meg kell lenniük. Jézus rámutat arra, hogy az utolsó napokban lesznek egyházüldözések, hamis tanítók támadnak, végül pedig az evangélium lesz hirdetve az egész világon. Mindezek előjelek, amelyek által az egyház tudja, hogy az utolsó időben él. De ezek a jelek mégsem mutatnak egy eschatológiai időbeli tervet. A vég Jézus eljövételével kezdődik (Mt 24,30). Az egyház mégis várja az egyház bizonyágtételének korszakát, amelynek a kicsúcsosodása az Antikrisztus megjelenése lesz.² Mivel még Antikrisztus nem támadt, nincs itt a vég. Az Antikrisztus jelképezi a Sátán oppozícióját Isten uralmával szemben (pl. zsidóüldözés Antiochos Epifanes idejében). Jézus győz a gonosz felett, de ez a győzelem az idők végén lesz teljes. Az Antikrisztus, mint hamis messiás vagy próféta, hamis

¹ L. Goppelt: Az Újszövetség teológiája I., Budapest, 1992., 85. oldal

² R. J. Bauckham: Nový Biblický Slovník, Praha, 1996., 223. oldal

csodákat tesz majd. Az Újszövetség rámutat arra, hogy az Antikrisztus már jelen van a tanítókbán (1Jn 2,18). Krisztus eljövetele egyben apokalipszis lesz, amikor a világ előtt nyilvánvaló lesz az Ő hatalma és dicsősége, mivel Isten jobbján ül. A máig nem látott valóság, hogy Krisztus uralkodik az egész világon, nyilvánvaló lesz az Ő megjelenésekor.

II. A metaforikus beszéd jelentősége az eschatológiában

Eschatológiai metaforák nyelvezete az Ószövetségben

Izrael hitének jellemző vonása, vagyis a kezdete Ábrahám elhívásával kezdődik. Isten Ábrahámnak új hazát ígér és nemzetségének megsokasítását. Később pedig egy fiút ígér, aki örököse lesz. Az Ábrahámnak adott ígéret több, mint egy új hazának és több, mint egy fiú gyermeknek az ígérete. Éppen ez által nyer az ígéret eschatológikus karaktert. Túlmutat a látszólagos földi korlátokon. Isten egy nagy próba elé állítja Ábrahámot. E próba által látjuk, hogy nem szavaiban, hanem tetteiben volt próféta Ábrahám. Ábrahám hite külső formájában nem Krisztus hit, hanem az ígéretben való hit! A reformátorok ezt így magyarázzák: „Az ígéret hallgatói testi, földi ígéreteket kaptak és testi, földi megbízatást. Mégis ezekben az ígéretekből benne van Istennek a Jézus Krisztusban való ígérete és megbízatása. Aki tehát az Ószövetségben hitte az ígéretet, vagyis elfogadta az ígéretet és a megbízatást engedelmesen teljesítette, az anélkül, hogy tudta volna, a Krisztusban Ámenné lett ígéretet hitte”.¹ Teljesen eschatológiai és Isten szándékának végső célja csak a prófétáknál mutatkozik. Próféta terminus az „Úr napja” vagy hasonló, pl. „ama nap”, összefügg a jövő eseményekkel, amikor az Isten megjelenik, mint ítélő bíró és mint Megváltó. Az az ítélet, amit a próféták jövendöltek, még nem feltétlenül a végső ítéletet jelentették. Később megerősödött az a koncepció, hogy az ítéletnap után következik az üdvösség örök ideje. A próféták többféle képen ecsetelik az eschatológikus üdvödről. Alapjában véve mind arról szól, hogy Isten akarata fog győzedelmeskedni. A kutatók nagy része emellett foglal állást, hogy már a fogság előtt is volt jövendővárakodás Izraelben. Izrael egész történetén végighúzódik egy népies eschatológikus várakodás, és Messiás elgondolás. Kialakult a hit, hogy az eljövendő Messiás a Dávid nemzetségéből fog származni. A messiási reménység tehát a próféta igehirdetés magva. Ha el is halványul egyes prófétáknál a messiás képe, mégis él bennük, mint az eschatológikus gondolatok háttere. Az eschatológia ott kezdődik, ahol a próféta-ság. „Az ószövetségi eschatológia éppen mint várakodás: kijelentés, mint Messiás várakodás: Krisztus kijelentés”.² Dávid, a messiási trón királya, a felkenetésben nyert lélek által szólja próféta szavait. Isteni kijelentés mutatja meg neki a jövő messiási királyát, akinek uralkodása Isten félelmén és igazságosságán alap-

¹ Tussay János: Eschatológikus hit az Ószövetségben, Miskolc, 1943., 44. oldal

² Tussay János: Eschatológikus hit az Ószövetségben, Miskolc, 1943., 39. oldal

szik. Ez a megjelenés a Nap felkeltéhez hasonlít. A Messiás, Dávid nemzetségéből való. Már az Ószövetségben, és különösen a prófétáknál, találkozunk bizonyos jelekkel és ígérekkel, pl. Ézsaiásnál, amikor a béke korszakáról beszél, azt mondja, hogy a nemzetek Izrael Istenének fognak szolgálni. *„Az utolsó napokban szilárdan fog állni az Úr házának hegye a hegyek tetején. Kimagaslik a halmok közül és özönlik hozzá valamennyi nép”* (Ézs 2,2). Ézsaiás tovább azt mondja, hogy a népek között Isten ítéletet fog tartani, a béke és a jog fog uralkodni. Isten népe békességben fog élni.

Az eschatológiai idővel összekapcsolják Dávid királyságát, aki mint Isten helytartója uralkodik Izraelen (v.ö. Ézs 9,6). Jellemző vonása ezeknek a próféciáknak az a tény, hogy a Messiás igazságosan fog uralkodni.

Az Ószövetségben, mint Krisztus előképe jelenik meg Jónás próféta. A szerző még nem gondolt Jézus Krisztusra, de ami Jónással történt, az Jézusban végérvényesen beteljesedett. Ahogy Jónás a cethal gyomrában tartózkodott, úgy Jézus három napig a halál birodalmában volt. A tenger mélysége az evangélium szerint az alvilág képe, mert aki onnan kijön, az olyan, mint aki a halottakból támadt fel. Ebben megtalálható az eschatológiai értelem.

A Deutero-Ézsaiás beszél az Ebed-Jahve énekéről. Ennek az éneknek az eschatológiai magyarázata azt mutatja, hogy az Ebed nem Izrael, hanem egy próféta papi király, aki törvényt tanít népének. Izrael nem volt, és nem lehet ilyen ártatlan és engedelmes szolgája Jahvenak. Izrael egész története és gyakori szövetségtörése egészen mást mutat. Sőt, Izrael bűnét is ez a szolga fogja hordani. „A perfektum prófétikumok egy bizonyosan bekövetkező prófétai ígétről szólnak”¹. Ez az ének a Messiást hirdeti. Messiást, mint Jahve szenvedő és meghaló szolgáját, aki feláldozza életét, hogy megváltsa a világot.

Dániel könyvében egy látomást olvasunk, amint valaki az Emberfiához hasonló jött az ég felhőin (v.ö. Dán 7,13).

Izrael életében a sófárnak is nagyon fontos hely jutott, mivel a sófár hangja a szent háború kezdetét jelentette. Ismeretes számunkra, hogy az Ószövetségi liturgiában és kultuszokban, istentiszteleteken az éneklés mellett használtak különféle hangszereket. Pl. hárfát, citerát és köztük a trombitának is nemes helye volt. Izrael kultuszában ötféle eseménykor használták a sófárt: a Szövetség lédájának hordozásakor, istentiszteletekor, ún. speciális napok alkalmával, templomszenteléskor és koronázáskor. Ezek az események a legfőbbek Izrael vallásos eseményében. A trombita hangja jelentette az ún. teofániát, vagyis Isten megjelenését a kultuszban. Meg kell látnunk azt a tényt, hogy az Ószövetség történetei nyitva vannak az Újszövetség, vagyis Jézus felé. Az Ószövetség történeteinek vége és célja maga Krisztus, a megfeszített Messiás. Krisztus, mint eljövendő, jelen van az Ószövetség kijelentéseiben. Az Ószövetségben megígért Krisztus az Újszövetségben a beteljesedett Krisztust jelenti.

¹ Tussay János: Eschatológikus hit az Ószövetségben, Miskolc, 1943., 112. oldal

Eschatológiai metaforák nyelvezete az Újszövetségben

Jézus nagyon sokszor beszélt a tanítványokhoz és a körülötte állókhoz példázatokban. Ezek a példázatok mindig az elkövetkezendő időszakra utaltak, vagyis Isten országának a közeledését hirdették. Bultmann szerint, Jézus egy olyan próféta volt aki, hasonlóan Keresztelő Jánoshoz, a közeli véget hirdette. Jézus arra adott lehetőséget, hogy a szavára meghozott döntés az emberek végső döntése legyen Isten mellett és a világ ellen. Ennek a döntésnek az órája határidőhöz van kötve, mert a világ számára a döntés órája itt van¹. Isten országa Jézus számára olyan közel van, hogy árnyékát előre vetíti. Isten országa jövődőlésének az a sajátossága, hogy az elkövetkező időszak, vagyis a vég, nem a jelentől való távolságban nyer elképzelést, hanem Jézus ezt a jövőt nagyon közelinek látja. A jövő nem a jelenen kívül áll, hanem belenyúlik ebbe az időbe. Ez akképpen lehetséges, mint ahogy Jézus szeretete már nyilvánvalóvá lett ebben a világban.

Jézus az eljövendő világról a fügefa példázatában beszél. Azt mondja Jézus a körülötte állóknak, hogy amikor látják, hogy rügyeznek az ágak, és a fa leveleket kezd hajtani, erről tudják, hogy közel van a nyár. Amikor pedig bekövetkeznek az előre kinyilatkoztatott jelek, azok azt jelentik, hogy közel van a végső idő. Közel van az az idő, amikor az Emberfia megjelenik, mert közel van Ő az ajtó előtt. Ez a képes beszéd, ébresztő kiáltás, mely az idők jeleire, mégpedig Jézus munkájára tesz figyelmessé². Jézus a példázatos beszéd által abban az értelemben beszél a tanítványok előtt, hogy Isten országának titkait megnyissa előttük³. Jézus munkásságában vetés megy végbe. Ezt a vetést a magvetőről szóló példázatban mondja el. Ez a vetés sikertelensége ellenére gyümölcsöt fog hozni. Jézus esetében a vetés nem csupán Jézus szava, hanem az Ő egész munkája. Ez a példázat áthatol a világias szemléleten, nemcsak magyarázat lesz, hanem ígéret is egyúttal. Jézus munkája után az ország olyan biztosan eljön, mint ahogy a vetés után eljön az aratás. Az, aki Isten országát elhozza hasonló a földműveshez, aki elválasztja a pelyvát a búzától. Jézus munkájában ebből a szétválasztásból semmi sem vehető észre. Jézus tanítványi körében is dolgozik a kísértő. A példázat azt mutatja, hogy Isten királysága a vetés által és a gyűjtés által jön. A szükséges szétválasztás mindkettőt követni fogja. Mindenki, aki egyszer Jézustól hallotta „*a hited megtartott téged*”, megérti, hogy csak ezen a módon jöhet és fog Isten országa eljönni. A tanítványoknak el kell viselni a búzának és a konkolynek egymás melletti létezését. Jézus az üdvöt hozza, melyet ítélet fog követni. Jézus láthatatlan munkáján keresztül jön el az Isten országa, amely által minden új lesz. A példázatok ma is változtatás nélkül érvényesek. A keresztyénség kétezer éves története után az új emberből és az új világból nem láthatunk semmi mást, mint a mustármag. Ha az Isten országa ilyen módon érkezik el, akkor az emberek által nem kényszeríthető sem a farizeusok teljesítése által, sem az esszénusok szigorúsága

¹ L. Goppelt: Az Újszövetség teológiája, Budapest, 1992., 79. oldal

² L. Goppelt: Az Újszövetség teológiája, Budapest, 1992., 81. oldal

³ J. D. Pentecost: Bibel und Zukunft, Wuppertal, 1993., 163. oldal

által, sem a zélóták aktivitása által. Isten országát csak megtalálni lehet, mint a kincset a szántóföldben és az értékes gyöngyöt. Aki megtalálta, az mindent elad azért az egyért, önként és örömmel. Isten országa a példázatok által nem úgy fog eljönni, mint azt Keresztelő János várta: láthatóan, hanem elrejtve a magvető emberi munkáján keresztül. Nem bírói szétválasztás által érkezik el, hanem vetés és gyűjtés által. Nem egyetemesen, hanem mustármagként.

Nagyon jó képet fest az Isten országáról és Jézus eljövételéről a tíz szűz példázata. Ez arra enged következtetni, hogy készenlétben kell élnie az embernek, mivel nem tudjuk, mikor érkezik meg a vőlegény. Kell, hogy a lámpásban mindig legyen elegendő olaj, nehogy amikor Jézus visszajön, az ember bezárt ajtó előtt találja magát, mint ahogy az öt balga szűzzel történt. A tízes számnak itt külön jelentősége van, mert ez a szám teljességet jelent, amit Isten Tízparancsolatához hasonlítanak. Tíz ujjat számolunk meg a kezünkön, a hárfának is tíz húrja van.¹ Ez a példázat rámutat arra, hogy mindig készenlétben és várakozásban kell lennünk életünk minden percében, mert nem tudjuk, melyik pillanatban jön el Krisztus. Vigyázni kell arra, hogy ne a balgák közé soroltassunk, hanem az okosak közé. Mert az Emberfia úgy fog eljönni, mint éjjel a tolvaj. A példázatok azt magyarázzák, amiknek Jézus által meg kell történniük. A hallgatókat meggyőzi a képek ereje, de ezeket a képeket csak akkor értik meg, ha Jézust követni fogják. Ezek a példázatok mindenkire szólhatnak. De csak a Jézus követésére indulók ragadják meg ezt. *„Mert nektek megadatott, hogy megértsétek a mennyek országának titkait”* (Mt 13,11).

Egyetlen újszövetségi könyvben sem találunk annyi és annyféle képet, metaforát és szimbólumokat, mint János Apokalipszisében. A Jelenések könyve az üdvtörténet egészét próbálja megértetni és ezért Jézus megváltó művét és választottainak sorsát a végső idők szemszögéből vizsgálja. Stílusát a bibliai szimbólumok olyan fokú halmozása jellemzi, hogy az olvasó az utalások, álnevek, jelképek, jelképes számok útvesztőiben nem egyszer úgy érzi magát, hogy a könyvhöz nem annyira magyarázatra, mint inkább megfejtésre volna szüksége.² Az apokaliptikus könyv a múlt és a jövő eseményeit nem elbeszélő módon adják elő, hanem teológiai jelentésű képekkel magyarázzák. A végső időket a keresztyén kinyilatkoztatás keretein belül szemlélteti. A szimbólumok jó része ószövetségi eredetű, de a Jelenések könyvében már keresztyén értelmezésben szerepelnek. Csak a legfontosabb szimbólumokat említjük: a feláldozott bárány, akinek vére megváltást hoz; a szentek, akik minden népből és nemzetből vannak összegyűjtve; a földi Babilon és mennyei Jeruzsálem; a napba öltözött asszony alakja; a szüret és az aratás, mint az ítélet jelképei; valamint az Isten országának leírása számtalan képben (menyegző, lakoma, égi Jeruzsálem). Ezek a képek csak az evangéliumok és az apostoli hagyományok tükrében válnak érthetővé. János, mint látnok magyarázza az ő látomásait. Ezeket a képeket maga János sem tudja

¹ Fritz Rienecker: Wuppertaler Studienbibel, Wuppertal, 1989., 327. oldal

² Farkasfalvy Dénes: Bevezetés az Újszövetségi Szentírás könyveihez, Budapest, 386. oldal

teljesen felfogni és megmagyarázni, mivel ezek meghaladják az emberi értelmet. Nagyon sokszor használja a „*mintha*” kifejezést az események és a tárgyak leírásánál. Ez a kifejezés azt jelenti, hogy János csak körvonalakban és hasonlatokban tudja elmondani mindazt, amiben része volt. A szimbólumoknak és metaforáknak az volt a feladatuk, hogy az eseményeknek és a dolgoknak a jellemvonásait kiemeljék¹. A metafora jelentősége az volt, hogy közelebb hozza és megértesse az egyes képek által az események sorozatát.

János, Krisztust bárányként nevezi meg. Ahogyan a bárányt levágják áldozatként és vére által megmenekült meg Izrael, úgy Jézus is áldozatként adta magát, hogy vére által megváltsa a világot. Ez a bárány áll majd az utolsó napon Isten királyi széke mellett. Azért szükséges éppen az apokaliptika esetében beszélni képekben, mivel ezeknek a dolgoknak a java része titok és nyelvezete ezért nehézkes.

János látomásai közt beszél egy hét pecsétet könyvről. A trónus amelyet lát, Istennek hatalmát és erejét ábrázolja. Ezt a könyvet Isten tartja kezében, aki a trónon ül. A látnok később lát egy angyalt, aki nagy hanggal szól, hogy ki méltó arra, hogy felnyissa ezt a könyvet. De nem találta senki sem, aki méltó lenne, hogy feltörje a pecsétet. János ekkor sírni kezdett, hogy nincs senki, sem az égből sem a földön, sőt még a föld alatt sem, aki méltó lenne, hogy felnyissa a könyvet. Ekkor Jánoshoz egy a vének közül szól, aki azt mondta, hogy győzött az oroszlán a Júda törzséből, Dávid utódjából, aki méltó arra, hogy ezt a hét pecsétet feltörje, ez pedig a Messiás, aki mint bárány ott állt Isten trónja előtt. Ő olyan volt, mint akit megöltek. Ő vette át az életnek könyvét. Jézus győzelme által a kereszten megadatott neki Istentől ez a tisztség, hogy ezt a könyvet átvegye.

A Jelenések könyvében fontos szerep jut a számszimbolikának is. Pl. a hetes szám, amely a teljességet szimbolizálja, mivel hét nap alatt teremtette meg Isten a földet és benne minden élőlényt. A hetedik napot, a szombatot / vasárnapot megünnepezték. A látnok hét nyitott levelet ír hét ázsiai egyház számára². Ezek a levelek tartalmazzák dicséretet, de fenyítést is. Kifejezik Isten haragját az egyes gyülekezetek felett. A tizenkettes szám Izrael népét jelentette, az egyházat a 144 (12 x 12) a teljességet. A képek és a szimbólumok arra készítik az olvasót, hogy a prófétai látomások tükrében a dolgok értelmét maga is kutassa, mérlegelje és megítélje.

Eschatológiai metaforák nyelvezete az antik világban

A „végső” alatt, az időben a legutolsót kell érteni, vagyis a világ végét. Jézus igehirdetésében ennek a végsőnek van még további jelentése is. Vagyis Isten transcendenciájáról van szó. Mivel Isten nem ismerhető fel a jelenben, Isten

¹ Heins Giesen: *Metaphorik und Mythos im Neuen Testament*, Germany, 1990., 255. oldal

² Peter Trümmer: *Einige Aspekte zur Bildersprache der Johannesapokalypse*, Graz, 280. oldal

mindig eljövendő, amit eltakar az ismeretlen jövő. Az eschatológikus ígehirdetés a jelen időt a jövő fényében látja és láttatja. Arra figyelmezteti az embert, hogy ez a mostani világ, amelyben élünk és terveket kovácsolunk, nem az egyetlen világ, hanem ez a világ időleges és átmeneti, végső soron hiábavaló. Üres, ha az örökkévalósághoz mérjük. A föld és vele minden lakója szerte foszlik¹. A görögöknél találjuk az ilyen értelmezést. Szofoklész pedig azt mondja, hogy csak üres képmások vagyunk, könnyű árny. Az emberi lét végének a hangsúlyozásával a költők óvják az embert a gögösségtől, és hogy az ember gondolkozzon el és szálljon magába. Az eschatológiai gondolkodásban az nyer megfogalmazást, hogy az ember általában teljes bizonytalannak érzi magát a jelenben, amikor szembesül a jövővel. A görögök a sorsban, a túli valóságot, és az istenek hatalmát ismerték fel. Ezzel összehasonlítva az emberi dolgok teljesen jelentéktelenné váltak. Nem egyeznek meg azzal a mitológiai nézettel, mely szerint az eschatológia egy, a világ végén bekövetkező kozmikus esemény. A görög gondolkodás közelebb áll a modern emberéhez, mint a bibliai nézetek, mivel a modern ember számára elmúlt a mitológikus eschatológia kora. Minden embernek szembe kell néznie azzal, hogy a világ véges. Rendszerint vakok vagyunk ennek meglátására, de a modern technika megvilágítja ezt számunkra. Épen ez a felismerés magyarázza, hogy Jézus az ószövetségi prófétákhoz hasonlóan, miért várta a világ végét a közvetlen közeli jövőben. Ő mélyen átérezte Isten felsőbbségét és ítéletének elkerülhetlenségét, amely mellett a világ és az ember semminek tűnik.² Jézus érezte, hogy a világ a végét járja és ütött a krízis órája. Jézus, Isten akaratát és az ember felelősségét hirdeti, amikor az eschatológikus eseményekre utal. A próféták és Jézus gondolkodásában Isten lényé többet jelentett, mint az Ő mindenhatósága. Isten ítélete nemcsak azokat fogja sújtani, akik Őt megsértették. A próféták és Jézus számára Isten szent, aki jogot és igazságot követel. Ő minden ember gondolatának és tettének a bírója. A világ nem csak azért jelentéktelen mert mulandó, hanem azért, mert az ember olyanná tette, ahol terjed a gonoszság és a bűn. Ezért a világ vége Isten ítélete! Az eschatológiai ígehirdetés arra szólít fel, hogy bűnbánatot kell tartani, és felelősségre figyelmeztet. Arra szólítja fel az embert, hogy teljesítse Isten akaratát! Az apokaliptikusoknál uralkodik a jövő boldogságának színes képekben való kiábrázolása. Ez Jézusnál egyáltalán nem fordul elő. Az eschatológiai ígehirdetés a világ végét nem csak mint utolsó ítéletet hirdeti, hanem a megváltás és örök élet, vagy üdvösség korszakának kezdetét is. A világ végének nemcsak negatív, hanem pozitív jelentése is van. Platón szerint a filozófiára ez a magatartás jellemző: „meghalásra elszántan”. A halál elválasztja a testet a lélektől. Amíg az ember él, lelke a testhez van kötve. A filozófia szerint már az élet folyamán is ki lehet a lelket szabadítani a testből, mert a test zavarja a lelket, és hátráltatja abban, hogy elérje az igazságot. A filozófus a testtől való szabadulást keresi és gyakorolja a „meghalásra elszántan” életmódját.

¹ Rudolf Bultmann: Jézus Krisztus és a Mitológia, Budapest, 1996., 22. oldal

² Rudolf Bultmann: Jézus Krisztus és a Mitológia, Budapest, 1996., 25. oldal

A keresztyén gondolkodásban a szabadság nem a lélek szabadságát, hanem az ember szabadságát hirdeti, hogy önmaga lehessen. Szabadság a bűntől és szabadság a romlottságtól. Az üdvösséget kívánni azt jelenti, hogy Isten ítéletekor kegyelmet és megigazulást nyerni. Ezt az üdvösséget nem lehet képekben kimutatni, csak szimbolikus képekkel lehet próbálkozni. Pál szerint az Isten országa nem az evés és ivás, hanem igazság, békesség és a Szentlélekben való öröm. A halál utáni és a világon túli jövő, valami tökéletesen új jövő. Abban a jövőben „új ég és új föld lesz” a régi elmúlik, és vele együtt elmúlik a sötétség és fénylik az igazi világosság (v.ö. 1Jn 2,8). Az Úr azonban még nem látható, hanem el van rejtve. Bizonyos módon az ismeretlen jövő már most jelen van a szent életben és a szeretetben, amely jellemző a hívőkre. Készen kell lenni a jövőre, mert úgy jön el, mint a tolvaj. Készen kell lenni, mert ez a jövő ítélet lesz minden ember felett.

A mitológiátlanítás folyamatát már nagyon régen megkezdték. Részben Pál kezdte el, de a radikálisabb lépést János tette meg. A döntő lépést mégis Pál tette meg azzal, hogy a fordulópontot, amikor a régi világ az új világba átmegy, nem a jövőben látja, hanem Jézus Krisztus történelmi eljöveteleiben (Gal 4,4). Pál még kozmikus dráma formájában várta a világ végét, amelyben végbe megy Krisztus parúziája az ég felhőin, feltámadnak a halottak, sor kerül az utolsó ítéletre. A döntő esemény már megtörtént Jézus feltámadásával. Azt mondja Pál, hogy a prófétai várakozások és az ígéretek akkor fognak beteljesedni, amikor hirdetni fogják az evangéliumot. A Szentlélek már kitöltetett. Itt már elébe vágtak a jövőnek. A zsidó apokaliptikus váradalomban nagy szerepet játszott a messiási birodalom várása. A messiási birodalom valamiféle „interregnum”, amely szerint a világ végén Krisztus átadja az uralmat Istennek¹. János mitológiátlanítja az eschatológiát. János számára Jézus eljövetele és elmenetele eschatológiai esemény. A zsidó várakozásban ott találjuk az Antikrisztust teljes mitológiai alakban. Jánosnál a hamis tanítók töltik be ezt az alakot. A mitológiátlanítás már az Újszövetségben kezdetét vette.

III. Az eschatológiai végidők egyes jeleinek ismertetése

Nagyon sok eschatológiai elemet találunk már az Ószövetségben is. Egyrészt az izraeli kultuszi liturgiai élet, vagy némely mitológiai motívum részben meghatározzák az Újszövetségi eschatológia fejlődését. Nagyon nehéz ezeket az eschatológiai eseményeket besorakoztatni egy harmonikus egységbe. Egy részét ezeknek az eschatológiai fázisoknak a feltámadás, a parúzia képezi. Ezeket megelőzik, vagy kísérik jelek, amelyek érdekesek és titokzatosak. Nem lehet egy tökéletes képet nyújtani az eschatológiai eseményekről. A keresztyének a Krisztus második visszajövetelét várják, vagyis Jézus Krisztus napját. A hellenista világban a parúzia Isten látogatását jelenti. Krisztus parúziája viszont a názáreti Jézus eljövetele, aki felment a mennyekbe. Krisztus legyőzi az Antikrisztust, előállítja

¹ Rudolf Bultmann: Jézus Krisztus és a mitológia, Budapest, 1996., 32. oldal

az Ő népét: élőket és holtakat, és megítéli az egész földet. A keresztyének, akik meghaltak Krisztus eljövetelkor feltámadnak, azok pedig, akik még éltben lesznek, elválnak. Krisztus eljövetele egyen apokalipszis lesz, amikor a világ előtt nyilvánvaló lesz az Ő hatalma és dicsősége, mivel Isten jobbján ül. A máig nem látott valóság, hogy Krisztus uralkodik az egész világon, nyilvánvaló lesz az Ő megjelenésekor.

Az Újszövetségben többféle jelekről olvashatunk: a Nap és a Hold elsötétedik, a csillagok lehullanak az égből, az Emberfia eljövetele felhőkön, vér, tűz és füstfelhő a földön, vagy éppen Isten kürtje. Mindezek a titokzatos képek a parúzia kísérői és meg van a jelentésük a feltámadásnál is, egyúttal tartalmaznak mély kerygmátikus jelentést az egyéni eschatológiai reménységre a ma élő hívő keresztyén számára¹.

Az Újszövetségben többféle hagyomány adja elénk a végidők jeleit, amit különféle módon jegyeztek fel az egyes könyvek szerzői. Mindenki a saját meggyőződése alapján és az akkori kor gondolkodását követve próbálta összefoglalni és megértetni az utolsó nap közelségét.

A végidők jelei a szinoptikus hagyományban

Krisztus visszajövetelének az idejét nemcsak, hogy nem jelentette ki számkra a Szentírás, hanem még figyelmeztet bennünket arra is, hogy annak titokban kell maradnia előttünk. Ez a nap váratlanul jön el, mint Nőé idejében az özönvíz, amikor a világ gondtalanul éli életét. A keresztyén embernek mindig készen kell lennie és vigyázni! Az utolsó napot eschatológikus napnak is szokták nevezni, amikor Jézus mint uralkodó, a jövőben elközelít. A szinoptikusok ezt a megjelenést futurikus eschatológiának is mondják². Amikor Jézus a földi tanítása során elküldte tanítványait, hogy hirdessék: elközelített Isten országa, azt mondta tanítványainak: ha valamelyik városban nem fogadják az ő tanításukat az Isten országáról, hagyják el azt a várost és még a város porától is tisztítsák meg lábukat. Erre azt mondja a Szentírás, hogy az ítéletnapkor Sodomának elviselhetőbb sorsa lesz, mint annak a városnak (v.ö. Lk 10,12). Ebben az esetben az apokaliptikai nyelv azt a napot ítéletnapnak nevezi. Itt nincs semmi kétség afelől, hogy Jézus az utolsó napon ítéletet tart³. A Szentírás több helyen beszél, és tudunkra adja visszajövetelének előjeleit, hogy amikor ezeket látjuk, tudjuk meg, hogy közel van a vég. A szinoptikus hagyományban is többféle előjelet találunk. Már a logionokban, és Jézus példázataiban is meghirdetésre kerül Isten országának, az ítéletnek és az Emberfiának a jövőben történő megérkezése.

¹ Teologický Zborník, Banská Bystrica, 1995. 70. oldal

² Werner Georg Kümmel: Verheißung und Erfüllung, Zürich, 1953. 29. oldal

³ Werner Georg Kümmel: Verheißung und Erfüllung, Zürich, 1953. 29. oldal

A szinoptikus hagyomány összefoglalja a jövőben bekövetkezendő dolgokat. A logionok egész sorában szó van titokzatosan „arról a napról”. A szinoptikusok közül csak Máténál található az ún. ítélet nap, de ez a nap nem csak az ítéletvárással, hanem az Emberfia megjelenésével van összekapcsolva. A szinoptikusoknál megtalálható az „*éngiken*”, ami azt jelenti, hogy jelen van, vagy egészen közel van már. Ennek a kifejezésnek kerygmatisz szándéka van. Jézus határozottan elutasítja az utolsó óra kiszámítását!

Jézus a templom lerombolása jövendölésekor is a világ végére utal: „*kő kövön nem marad*”. A tanítványok szerették volna megtudni, és kíváncsian tudakolták Jézustól, hogy mi lesz a jele az Ő eljövételének és a világ végének? Jézus figyelmeztette a tanítványokat, hogy lesznek olyanok, akik az Ő nevében fogják hirdetni a világ végét, de a vég nem akkor lesz. Ezek csak jelek a végső ítélet előtt. Nagyon sok esemény fog még végbemenni, nagyon sok mindenre sor kerül. Lesznek földrengések, éhínségek az emberek ilyenkor rögtön valami fordulatra gondolnak pl. amikor az öt császár váltotta fel egymást rövid időn belül, vagy amikor Claudius ideje alatt éhínség volt. Amikor Kr.u. 46-ban földrengés következében kis Ázsia néhány városát elnyelte a föld, vagy amikor Kr.u. 64-ben Róma fele leégett. Ezek a katasztrófák mind bekövetkeztek. De ezek még nem a végső időt jelképezték. Ahogyan ezek a katasztrófák következtek be, úgy fog következni az, amit Jézus megjövendölt és megígért. Jézus inti a tanítványokat, hogy lesznek hamis próféták, sőt Antikrisztusoknak nevezi őket, akik hirdetik majd a nagy szavakat. Ígéreteket tesznek, sőt csodákat is, hogy megtévezzék a tömeget. Sokakat megtévesztenek, és sokakban meghidegül a szeretet. Itt kell az embernek állhatatosnak lenni és türelemmel várni. Aki mindvégig kitart, az megmenekül. Mert senkit sem koronáznak meg a futam elején, hanem a célnál, a végénél¹. Krisztus visszajövetelének közelségét jelzi majd az is, hogy az egész világnak szóló evangélium hirdetése eljut minden néphez. A visszajövetel előtt minden népnek hallani kell az Isten üdvösségre vezérlő kegyelméről. A hitetlenség növekedik és a hívők száma pedig csökken. A bűnnek embere pedig a pusztulás fia, az Atyát és Fiút tagadó Antikrisztus jut uralomra. Az egész nép nyomorúságban és félelemben fog élni. Jézus úgy fog eljönni, mint a villám, amelyik ellátszik nyugattól keletig az egész égbolton². Az Úr megjelenése előtt óriási nagy és borzalmas természeti jelenségekről beszél a Szentírás. Lesznek háborúk, nemzet nemzet ellen támad, lesznek éhségek, döghalálok és földindulások minden felé. De ez még nem a vég, hanem a nyomorúság idejének a kezdete. Az apokaliptikus szörnyűségek, a háborúk és a katasztrófák nem azért kerülnek sorra, hogy a vég előjeleit felsorolják, hanem azért, hogy a véget megelőző történelem lefolyásának a lényeges vonását ismerté tegyék³. A hívő embernek nem kell csak ezekre a szörnyűségekre figyelni, hanem tudni kell azt, hogy ezeknek a dolgoknak meg

¹ Fritz Rienecker: Wuppertaler Studienbibel, Wuppertal, 1989., 317. oldal

² Kurt Erlemann: Naherwartung und Parusieversögerung im Neuen Testament, Basel, 1995., 134. oldal

³ L. Goppelt: Az Újszövetség teológiája, Budapest, 1992., 84. oldal

kell történniük! Mivel az idő nagyon közel van és Jézus az ajtó előtt áll, ezért éberségre figyelmeztet mindenkit¹.

Arról, hogy milyen lesz a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak a visszajövetele, ad némi felvilágosítást a Szentírás. Az Úr nagy erővel és dicsőségben fog megjelenni az ég angyalaival. A Szentírás azt tanítja, hogy Krisztus azért jön vissza, hogy megítélje az eleveneket és holtakat. Ebben áll az Ő visszajövetelének a célja. Máté, az Úr visszajövetelét szorosan összekapcsolja az ítélettel, amely megjelenését fogja követni. Jézus az ég felhőin fog eljönni. Ekkor a föld minden nemzetsége jajgat és sír, és az Úr megjelenik nagy harsonával és összegyűjti az Ő választottait a négy égtáj felől (v.ö. Mt 24,30-31). Egyik fontos jel az elragadtatás is. Azt mondja a Szentírás, hogy ahol ketten lesznek kint a mezőn, az egyik elragadtatik, a másik ott marad. Jézus királyi széken ül majd a szent angyalok seregével. Őelébe gyűlnek majd a népek, és Ő elválasztja a „juhokat a kecskéktől”. Akkor kimondja az ítéletet, amelyik örök érvényű lesz. Némelyeket az örök büntetésre, az igazakat az örök életre. Így írja le a szinoptikus hagyomány az utolsó ítéletet. Jézusnak a végítéletről szóló tanításában nincs utalás az utolsó feltámadásra. Úgy írja le, mint a választottak egybegyűjtését. Isten tetteink alapján, amelyek egy könyvben vannak felírva, fogja megtartani az ítéletet!

Végidők jelei a páli levelekben

Pál, más-más módon használja fel az apokaliptikus elemeket, mint a szinoptikus hagyomány. A kutatók egy része azt mondja, hogy Pál visszatekint az Ószövetségre, mert analógia van Pál és az Ószövetség között a próféta hirdetésben. A régi aion nem egyszerűen sötét idő, hanem az Úr szavának az ideje². Pál leveleiben a nagyon fontos elemek közé tartozik a halottak feltámadása. Erre a tényre Pál nagyon nagy hangsúlyt helyez! Először a halott keresztyének támadnak fel, majd ezt követően a mennybe vitetnek a még élőkkel együtt (v.ö. 1Thessz 4,16k). Később beszél az élők elváltozásáról és az ellenséges hatalmak legyőzéséről. Az Újszövetség semmiféle adatot nem közöl arról, hogy mikor következik be az idők vége. Azon, hogy a világ végén minden ember feltámad és lesz utolsó ítélet, azt kell értenünk, hogy a Krisztus által szerzett örök életnek van egy egyházi és kozmikus dimenziója³. Amíg mindenki nem részesül, vagy magát ki nem zárja a feltámadott dicsőségéből és az egész kozmosz újjá nem lesz, addig a halálból való feltámadás nem tökéletes. Az Újszövetség több részéből is kivillan annak reménye, hogy az ember a halál után a feltámadottal egy közösségbe kerül. Pál félreérthetetlenül fogalmaz a 2Kor 5,1-10-ben: „*tudjuk pedig, hogy ha földi sátorunk összeomlik, van Istentől készített hajlékunk, nem kézzel csinált, hanem örökkévaló*”. Tehát az a gondolat, hogy a világ vége előtt a halottak feltámadnak,

¹ Kurt Erlemann: *Naherwartung und Parusieversögerung im Neuen Testament*, Basel, 1995., 141. oldal

² Ulrich Luz: *Das Geschichtsverständnis des Paulus*, München, 1968., 108. oldal

³ Jacob Kremer: *A halottak jövője*, Budapest, 1991., 31. oldal

Jézus és az apostolok korában nem volt annyira idegen. A keresztyén, mint „feltámadott” már most halát adhat Istennek életéért, amely mint örök élet már itt a földön birtoka, a halálban pedig végérvényesen osztályrészévé válik. Pál apostol jól tudja, hogy ez így fog bekövetkezni az utolsó napon, de vannak titkok, amelyek el vannak rejtve előlünk. Pál apostol ezt már tudja, és valamit elárul: valakik meghalnak, valakik azonban nem! De mindenki belép az Isten eschatológiai történéseibe. A halottak és az élők elváltoznak, bekövetkezik a feltámadás. Minden egy pillanat műve lesz, amikor megszólal a harsona. Ez egy eschatológiai szignál-jel, amikor bekövetkezik a győzelem a halál felett. A feltámadásba vetet hittel találkozunk már az Ószövetségben is. Jézus és Pál ebben az esetben a farizeusok oldalán áll, a szadduceusok ellen, akik a feltámadást elvetették. A feltámadás alapja a keresztyének számára Jézus feltámadása, mely szerint Isten feltámasztja a halottakat. Ő az, aki élő, halott volt, és íme él örökkön örökké, és nála van a halál kulcsa. Krisztus feltámadása nem csupán a test újraélesztése, hanem a feltámadás belépés az eschatológiai életbe! Jézus a kezdete ennek az eschatológiai feltámadásnak. Krisztus feltámadásának valósága garanciát ad a keresztyének feltámadására Jézus eljövetelekor¹. A keresztyének elváltozását a megdicsőült Krisztus képére a Szentlélek munkálja, de ez a mostani időben nem lehet teljes, mert még testünk halandó. Ez csak a feltámadáskor valósulhat meg! A feltámadott test nem hús és vér, hanem „lelki test”, amelyet Jézus feltámadott lelke éleszt újjá. Feltámadáskor nem veszítjük el „énünket”, csak független marad a fizikai identitástól. Az Újszövetség a halhatatlanságot Istennel kapcsolja össze, mivel minden ember Ádám által halandó. Az örök élet ajándék, amit Isten ad az embernek Krisztus feltámadása által. Csak Krisztus feltámadása miatt kapják az emberek az eschatológikus életet, amelyik halál nélküli. A keresztyén reménység a halál utáni életre nem abban áll, hogy az ember egy része átéli a halált. Minden ember Ádám esete óta halandó. A halhatatlanság Isten ajándéka, amit az ember feltámadásakor kap. Ezért a Biblia komolyan veszi a halált. Ez nem illúzió, hanem a bűn következménye. A halál Isten és ember ellensége, a feltámadás a halál feletti győzelmet jelenti. A halál az utolsó ellenség, amely le lesz győzve! A keresztyéneknek nem kell félni a haláltól. A halál olyan, mint az álom, amelyből felébredünk. Az Ószövetség úgy ábrázolja a halottak állapotát, mint a Seolban való létezést. A Seolban nincs élet, csak sötétség és Istenről senki meg sem emlékezik. Az Újszövetségben a Seol ekvivalense a Hádész². A zsidó elképzelések szerint ez az a hely, ahol a bűnös a halála után szenved. Az Újszövetség reménysége szerint a keresztyének ezt az állapotot, „átmeneti” állapotnak fogják fel. A halottak Krisztussal vannak.

Pál apostol a Thesszalonika beliekhez írott levelében úgy beszél Krisztus második eljöveteléről, mint valóságról, amelyik nagyon közeli időben fog bekövetkezni, sőt még maga Pál is úgy számította, hogy ő maga is megéli. Pál szerint az a generáció parúzia-várásban élt. Úgy hitte, hogy azok, akik élnek, maga Pál

¹ R.J. Bauckham: *Nový Biblický slovník*, Praha, 1996., 223. oldal

² R.J. Bauckham: *Nový Biblický slovník*, Praha, 1996., 224. oldal

is, az Úr eljöveteleig, nem fogják megelőzni azokat, akik már meghaltak. Pál szerint először előállnak azok, akik halottak, amikor megszólal a fő angyal szava és az Isten harsonája. Azután azok, akik élnek elragadtatnak az Úr fogadására¹. Pál apostol, említést tesz az eschatológiai közösségről. A látható egyházzól, amelynek tagjai a hívők és hitetlenek egyaránt és a láthatatlan egyházzól, amelynek tagjai csak az igazán hívők gyülekezete. Arról beszél, hogy az egyház hogyan vesz részt az elragadtatásban. A Kol 1,18 arról beszél, hogy „Ő a feje a testnek, az egyháznak is, Ő a kezdet, az elsőszülött a halottak közül, hogy minden tekintetben Ő legyen az első”. Később az Efézusi levélben arról szól, hogy Krisztus a maga testébe fogja egyesíteni Isten új népét. A gyülekezet, vagyis Krisztus teste a zsidókból és pogányokból tevődik össze, tehát Isten két nemzetséget egyggyé tesz². Pál fontosnak látta foglalkozni a „bűn emberének, a kárhozat fiának” megjelenésével, aki meg fogja előzni Krisztus visszatérését. Ez magyarázatot ad arra, hogy a parúziát szenvedés és üldöztetés előzi meg. A bűn embere, mint Isten ellensége és az Antikrisztusnak az apokaliptikus irodalomból ismert képe jelzi a Krisztus ellenes hatalmak személyes sikerét és átmeneti győzelmét Krisztus népe felett. A szemfényvesztő csoda és hamis jel említése az evangéliumok eschatológikus beszédére emlékeztet. Pál az evangéliumi hagyományt tükrözte, de a végső idők katasztrofális és megtévesztő jellegzetességeit nem felejtette ki. Pál mindennek előtt imára buzdít, a parúzia-várók és nyugtalanok kerülésére int és buzdít nyugodt munkás életre. Pál a Filippi levélben is a parúzia elközelítéséről tesz említést. A közelség térbeli közelséget is jelenthet³. Az Úr közel van. A parúzia bekövetkezése előtt megromlanak az állapotok. Megváltoznak az emberek, lesznek majd ámitók, önzők, pénzsóvárgók, Istent káromlók, hálátlanok, szentségtelenek, árulók, vakmerők, de ezek a kegyesség látszatát megőrzik, ám annak erejét megtagadják. Pál apostol int, hogy az ilyen emberektől el kell fordulni és nem szabad engedni, hogy belopakodjanak a házunkba. Mivel az idő nagyon közel van ezt az időt istenfélelemben, és várakozásban kell eltölteni felkészülve, hogy Krisztus visszajövele ne érjen váratlanul.

Isten ítélete a halál mellett egyik szükséges része az ember jövőjének. Minden ember egyszer meghal és aztán lesz az ítélet. Isten előtt kell megállni minden népnek és felelősséget vállalni tetteiért. Isten megítéli a népet, elválasztja a jókat a gonoszoktól. Isten ítél az Ő eschatológikus helyettese által, Jézus által. Jézus, Isten igazsága szerint megítéli az embert tettei által, de reményt nyújt azoknak, akik törekszenek. Az ember, aki Krisztusba vetette hitét, nem lesz elítélve. Az ítélet tehát az ember Krisztussal való kapcsolatán alapszik. A hívő ember számára van reménység, hogy az utolsó ítéletkor nemcsak megszabadul, ha-

¹ Kurt Erleman: *Nahenwartung und Parusieversögerung im Neuen Testament*, Basel, 1995., 193. oldal

² Arnod G. Fruchtenbaum: *Handbuch der biblischen Prophetie*, 1993., 129-130. oldal

³ Kurt Erleman: *Nahenwartung und Parusieversögerung im Neuen Testament*, Basel, 1995., 199. oldal

nem megkapja az igazság koronáját. Az Istennel való közös életről sokféle képet találunk az Újszövetségben: pl. lakodalmi vendégség, paradicsom, új Jeruzsálem.

A végidők jelei a katolikus levelekben

Úgy, mint a szinoptikusoknál és Pálnál, a katolikus levelekben is találhatók jelek és képek, amelyek a végidőkre utalnak, vagy kiábrázolják az utolsó napok bekövetkeztét. Ezekben a levelekben legfőképpen az ítélet tényéről szólnak a szerzők.

Jakab levele a gazdagok ítéletét írja le. Azt hirdeti, hogy a gazdagokra nyomorúság és szenvedés vár: amiért dőzsöltek a földön elítélteknek. Türelemmel kell várni az utolsó napot, mint ahogy a földművelő várja a föld drága gyümölcsét. Ez a türelmes várakozás Isten iránti hűséget is jelent. Ennek a türelemnek a végeredménye a „föld drága gyümölcse”.

Egyik jellegzetes esemény, amelyet nagyon felelősségteljesen tárgyalnak, azaz az Antikrisztus megjelenése. Az utolsó időkben hamis tanítók és Antikrisztusok lesznek. Amikor ezekről az Antikrisztusokról lesznek híradások, akkor lesz az „utolsó óra”. Ez az utolsó óra történelmi idő, amely egészen más, mint a fizikális idő¹. Ez az Antikrisztus a nép közül indul el, de a nép közül való. Ez az Antikrisztus még többet jelent, mint a hamis tanító, mivel az Antikrisztus megtagadja az Atyát és a Fiút, tehát egyenesen Krisztus ellensége és Krisztus tagadója. Óvakodni kell az ilyen Antikrisztusoktól, akiknek nagy lesz a hatalmuk az utolsó időkben, mert sokakat megtévesztenek. De Krisztusban mindvégig ki kell tartani, mert az ítéletnapkor megkapják a maguk büntetését.

Júdás arról szól, amikor a hamis tanítók tévelygéseit fejtegeti, hogy az utolsó napokban csúfolódók támadnak, akik istentelen dolgokra figyelnek és aszerint élnek. Azt mondja, ezek azok, akikben nincsen Szentlélek. Az ítélet után, amelyik be fog következni az utolsó napon a föld nem fog elpusztulni teljesen, hanem megújul. Amikor nemcsak az eget öröklék a boldogok, hanem a földet is.

Péter apostol azt írja, hogy „*új eget és új földet várunk az Ő ígérete szerint, amelyben igazság lakozik*” (2Pt 3,13). Hogy miképpen megy ez végbe, arról azt írja az apostol, hogy az egek ropogva elmúlnak, az elemek pedig megégve felbomlanak és a föld, és a rajta lévő dolgok megégnek, valamint az egek tűzbe borulva felbomlanak és az elemek égve megolvadnak (v.ö. 2Pt 3,10.12.). Az egész teremtettség pedig hiábavalóság alá lesz vetve, megszabadul a rothadandóság rabságától az Isten fia dicsőségének szabadságára.

A végidők jelei a jánosi iratokban

Jánosi eschatológia problémájaként a Jn 5,20-30 példáját lehetne felmutatni. Itt olyan kijelentésekről van szó, amelyek szerint azt érthetjük meg, hogy az

¹ Werner de Boor: Wuppertaler Studienbibel, Wuppertal, 1989., 64. oldal

üdvösséget a hívők már a jelen világban élvezhetik. Egyfelől azt olvassuk: „*bizony, bizony mondom néktek, hogy eljön az az óra és az most van, amikor a halottak hallják az Isten Fiának hangját, és akik meghallották, élni fognak*” (Jn 5,24). másfelől pedig ez hangzik: „*mer eljön az az óra, amikor mindazok, akik sírban vannak hallani fogják az Ő hangját és kijönnek. Akik a jót tették, azok életre támadnak fel. Akik pedig a rosszat cselekedték azok ítéletre támadnak fel*” (Jn 5,28). Ezek a versek nem az ítéletre való általános feltámadásról beszélnek, hanem egy másféle feltámadásról. Ennek az elképzelésnek az ószövetségi zsidó apokaliptikában van előzménye. Dániel beszél az igazak feltámadásáról az üdvösségre és a bűnösök előjövételéről az örök szenvedésre. Ezt a különbségtételt csak az öskeresztyén eschatológiában fejlesztik ki hangsúlyozottan. Pál megkülönböztet első és második feltámadást. Éppen ezt a különbségtételt rajzolja meg a Jelenések könyve az ezer éves birodalomról szóló képében, amelynek értelmét a Jel 20,5-ben mondja ki. „*Ez az első feltámadás, boldog és szent az, akinek része van az első feltámadásban. Ezeknek nincs hatalma a második halálnak*”. Ez a második halál a kárhozat. Az első feltámadás a hívők feltámadása az életre. Az öskeresztyén eschatológiának az alapvonalát nyilvánvalóan felveszi János, amikor különbséget tesz az életre való feltámadás és az ítéletre való feltámadás között. Ez a különbségtétel, minden esetre egy sajátos apostoli végvárásnak a kifejeződése. Most János meglepő módon az életre feltámadást nem a hittől, hanem a jó cselekedetektől teszi függővé. János itt apokaliptikus terminológiában beszél. A „jótevés” megfogalmazása az evangéliumban nem található. Az igazságot cselekedni azonban nem más, mint Jézusban hinni. A feltámadásnak itt különböző jellege van. Beszél a lelkileg halottakról, később pedig a sírban lévő halottakról szól. Az első szerint az eschatológikus óra jelenvaló, a második szerint az utolsó óra a világ számára is eljön. A János Jelenéseiben találjuk meg a legtöbb elemet, amelyek a végidők megértését szolgálják. János, mint egy látnok, élénk adja az utolsó nap történéseit. Nagyon sok képet, szimbólumot találunk ebben a könyvben. Jézusnak is különös név adatik: a „megdicsőült Bárány”. Az eschatológiai esemény kíséreteiben találkozunk több helyen is a zenével. A reformátorok ezt „*praeludium resurrectionis*”-nak nevezik. A görög eredetiben ismeretes a „*salpigus*” néven¹. Ez egy hangszert jelent, amely a kürtökhöz volt hasonló. A kürt fontossága az eschatológiai eseményeknél érdekes, mert a hang szorosan hozzátartozik az apokaliptikához és az Emberfia előjövételéhez. Eschatológiai zenének nevezik. Csak a trombita hangja felel meg legjobban erre a szerepre. A trombitaszóval jelezték az ellenség feletti győzelmet. Ebben az értelemben fognak az eschatológiai isteni trombiták fújni az utolsó győzelmi harc kezdetét a világtörténelemben és ez ad majd jelt Krisztus visszajövetelekor, amikor sorakoznak a népek a négy égtájról élők és a feltámadottak. A trombitáknak nemes eschatológiai funkciójuk van.

¹ Teologicý Zborník, Banská Bystrica, 1995., 70. oldal

IV. A végidők jeleinek újszövetségi sajátosságai

Az újszövetség eschatológia jellemző vonása, hogy Isten eschatológiai döntése alapján küldte Fiát a földre még akkor is, ha a kicsúcsosodás csak a jövőben fog befejeződni. Az újszövetségi eschatológia tartalmaz jelen és jövő aspektusokat. Az eschatológiai beteljesedés, amely most van folyamatban azt jelenti, hogy az ószövetségi eschatológia valamely mértékben jelenvaló realitás lett. A prófétai utolsó napok most vannak, mert Krisztus eljött az idők végén. *„Ő ugyan a világ teremtése előtt kiválasztatott, de az idők végén jelent meg tiérettetek”* (1Pt 1,20). Isten az utolsó időben szólt hozzánk Fia által, beállt az utolsó óra. A másik oldalon az Újszövetség nem egyezik meg azzal az elképzeléssel, hogy a teljesség már eljött. *„Akik az igazság kérdésében eltévelyedtek, amikor azt mondják, hogy a feltámadás már megtörtént és ezzel feldűlják egyesek hitét”* (2Tim 2,18). Az Újszövetség szerint az utolsó napok akkor következtek be, amikor Jézus magára vállalta a szolgálatot. Krisztus műve biztosít arról, hogy Isten országa bekövetkezik, és Ő ehhez vezet. Jelenvaló eschatológiát találunk Jézus híradásaiban az Isten országáról. Jézus azzal, hogy hirdette az Ő elközelítését, modifikálta a zsidó apokaliptikát, amely kizárólag a jövőre orientálódott¹. Ennek a hatalma megmutatkozott Jézus csodáiban: *„Ha viszont én Isten Lelkével űzöm ki az ördögöket, akkor bizony elérkezett hozzátok az Isten országa”* (Mt 12,28). Isten országa jelen van Jézus személyében és az Ő küldetésében. Eschatológiai jellemvonása Jézus küldetésének a feltámadás. A feltámadás eschatológiai esemény, amely az ószövetségi várakozáshoz tartozik, és amely minden ember végső sorsa. Jézus feltámadása, mivel ez hamarabb következett be, mint az egész nép feltámadása, elvezette az egyházat arra a felismerésre, hogy a vég már bekövetkezett. Jézus feltámadt a halottak közül, mint a halottak zsengéje (v.ö. 1Kor 15,20). Pál terminológiája szerint Jézus az utolsó Ádám, mint eschatológiai ember.

A keresztyén ember a „már” és „még nem” közti időben él, Jézus feltámadása és Jézus második eljövetele között. Ez egy különös struktúrát állít fel a keresztyén egzisztenciában, amely Jézus elvégzett művében, a múltban alapszik és élteti a reménységet a jövőben. A Szentlélek által él az egyház ebben a rossz időben, az elkövetkezendő idő életével. Bizonyos értelemben az új és a régi idők összeszövődnek. Nem csak az egyház, vagy a világ, hanem az egyéni ember is az ó és az új fordulója felé halad. Meg vagyunk váltva, és mégis a megváltást várjuk. Ebben az időben kell a keresztyén embernek hordozni Krisztus szenvedésének egy részét, hogy az elkövetkezendő időben részesedjen a dicsőségben. Tehát a dicsőség a „még meg nem történtekhez” tartozik. Ez azért van, mert még ebben a testben élünk és az egyház ezen a földön létezik a Sátán birodalmában.

¹ R.J. Bauckham: *Nový Biblický Slovník*, Praha 1996 (221. oldal.)

VI. Amire a végidők jelei tanítanak

A végidők jeleinek hatása a bibliai korban

Már maga Jézus Krisztus megszületése nagy hatást gyakorolt a Biblia népre. Sokakat érdekelt az Ő személye, jellemvonásai, sőt érdeklődtek az Ő bölcsességéről és tanítása felől. Jézus minden cselekedete és beszéde elcsodálkoztatta a körülötte állókat. Jézus tanítását nemcsak a jelen világra irányította, hanem mindig túlmutatott az eljövendő idősakra is. Jézus példázataiban mindig erre utalt. A példázatokot a jobb megértés érdekében mindig az emberi életből vette. De az emberek sokszor nem értették meg ezeket a képes beszédeket, és így magyarázatra szorultak. Jézus úgy beszél az utolsó napról, mint az Emberfia eljövételéről. Beszél mindenekelőtt arról, hogy mik lesznek azok az események, amelyek megelőzik ezt a napot. Ezeket a beszédeket az emberek mindig nagy érdeklődéssel fogadták és ki-ki saját hite mélysége szerint ezt elfogadta, vagy elutasította. Mivel minden embert érdekelt a sorsa, jövője, ezért Jézustól jeleket kívántak, amelyek jobban megmagyarázzák az Úr eljövételét. Sőt, mondja meg Jézus pontosan, hogy mikor fognak ezek bekövetkezni! Jézus példázataiból kitűnik az, hogy az utolsó napról egyben mint ítéletről is beszél, amikor összegyűjti népét és elválasztja az igazakat a gonoszoktól. Figyelmeztet arra, hogy minden órában készen kell lenni, mert az Emberfia abban az órában jön el, amikor senki nem gondol rá. Jézus tetteit és beszédeit mindig nagy figyelemmel kísérték. Valakik csak azért, hogy Ő ellene fel tudjanak hozni vádakat, valakik pedig azért, hogy hitük elmélyüljön és megerősödjön. Jézus mennybemenetele után, amikor tanítványok megkapták a Szentlélek erejét, elmentek a széles világra, hogy hirdessék az evangéliumot és tanítsák a népet, hogy megtartsák mindazt, amit Ő parancsolt nekik, mert Ő velük lesz minden napon a világ végezetéig. Amikor Péter pünkösdi beszéde után kezdnek megalakulni az első gyülekezetek, a tanítványok, sőt Pál maga is nagyon sokszor az idők beteljesedésére figyelmeztetett. Pál apostolnak nagyon sokszor meg kellett küzdeni a gnoszticizmus tanításával, amely félre magyarázta az Isten ígését, és megtévesztette a népet.

A végidők jeleinek üzenete a mai nemzedéknek

Ma, általános az a vélemény, hogy a világot és főleg a történelmet nem lehet olyan közvetlenül megismerni, mint ahogy azt korábban nem egyszer feltételezték. Jézus koráról, szavairól és tetteiről, csak emberektől tudunk, akik a maguk szemszögéből, saját látókörök szerint és ismereteik szintjén, az általuk beszélt nyelven számolnak be róluk szóban, vagy írásban. „Mi kétségtelenül rá vagyunk utalva közléseikre, de ezekből valóban nem tudunk mindig olyan pontos képet alkotni a különféle eseményekről, mint ahogy a mai szempontból kíváncsi

volna”.¹ A ma élő ember számára ugyan olyan fontos szem előtt tartani az utolsó idők jeleinek üzenetét, mint Jézus korában. A hitetlen emberek számára, akik nem akarják elfogadni azt sem, hogy Isten Ura az egész világnak, és azt sem, hogy igéje által figyelmezteti az embert, hogy miképpen éljen és cselekedjen, azok számára ezek a jelek csak pusztá beszédet, vagy balgaságot jelent. Ezeknek fontos, hogy higgyenek a technika fejlesztésében és előre menetelésében. Akik pedig Istenre figyelnek és ismerik az Ő tanítását Jézus által, nagyon sokat jelentenek ezek a jelek. A Szentírásból kitűnik az, hogy milyen események fogják megelőzni az utolsó napot. Lesznek háborúk, nemzet támad nemzet ellen, ország ország ellen, lesznek éhínségek, földrengések, de ez még nem maga a vég, hanem ahogyan a Biblia mondja: „a vajúdás kezdetének” ideje. Kell, hogy az ember tudjon ma is erőt meríteni Jézus példázataiból, hiszen Jézus él, Ővele ma is lehet találkozni! Nem kell minden hitető beszédre hallgatni és nem szabad hagyni, hogy a „mai hamis krisztusok” megtévesszék az embert! Nekünk egy Megváltónk van az Úr Jézus Krisztus, aki meghalt a mi bűneinkért, és harmadnapon feltámadott, hogy nekünk életünk legyen.

Már az Ószövetségben is találunk utalásokat a végidőre. A próféták is nagyon sokat foglalkoztak a végidővel. Jellemző vonása ezeknek a próféciáknak, hogy a Messiás uralkodása igazságos lesz. Ezek a próféciák az Újszövetségben lettek teljessé. Az Ószövetség beszél Jézusról, mint szenvedő szolgáról, vagy mint eschatológiai prófétáról. Jézus magára vette ezt a szerepet, amikor eljött erre a világra. Jézus hirdette Isten országának az eljövételét, amelyeket példázatokban mondott el. Ezeket azért mondta így el, hogy az emberek jobban megértsék. Keresztelő János így figyelmeztette a népet: „Térjete meg, mert elközelített az Isten országa”. Már Keresztelő János is a hangsúlyt a megtérésre helyezte, vagyis arra, hogy az ember teljesen adja át szívét az Úrnak. Forduljon el minden gonoszagtól, mert az idő rövid. Cselekedjünk jót. Az idő rövid, de ez nem azt jelenti, hogy ölbe tett kézzel kell várnunk a véget. A tanítványok figyeltek mindig Jézusra, de amikor az utolsó napról, a végidőről szerettek volna valamit megtudni Jézustól, még jobban figyeltek. Jézus figyelmeztette a tanítványokat, hogy lesznek olyanok, akik az Ő nevében fogják hirdetni a világ végét. De a vég még nem akkor lesz, mert ezek csak „bevezetik az ítéletnapot.” Lesznek hamis tanítók, akik félrevezetik az embereket. Az idő nagyon rövid és ez az idő előre felé halad. Jézus a közeli végre utal, amikor azt mondja: „Bizony mondom néktek, hogy nem múlik el ez a nemzedék, amíg mind ez végbe nem megy” (Mk 13,30). Azt mondja Jézus: „De mindez a vajúdás kínjainak a kezdete” (Mt 24,8). Aki Isten mellett kitart arra nehéz időszak vár, mert lesznek kínvallatások, és az Úr nevéért gyűlölni fogja a keresztyéneket a világ. Ilyenkor a keresztyén emberben felvetődik a zsol-táríró kérdése: „Uram meddig késel még?” Tudnunk kell, hogy Isten csak annyi terhet rak ránk, amennyit elbírnak. Adjunk hálát az Istennek, hogy a végidők jelei nem félelmet okoznak, hanem reménységet az örök életre.

¹ Jacob Kremer: A halottak jövője, Budapest 1991 (72.oldal.)